

**ПРИРАЧНИК
СО НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ ПО
ТЕРМИНОЛОШКИ ПРЕДМЕТИ ВО
НАСТАВА ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И
ТОЛКУВАЊЕ**

ПРИРАЧНИК
СО НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ ПО
ТЕРМИНОЛОШКИ ПРЕДМЕТИ ВО НАСТАВА
ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ

Уредници:

проф. д-р Милена Саздовска-Пигуловска

проф. д-р Солзица Поповска

Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје

Лектура:

Татјана Шахпаска

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

378.016:81'255.2(035)

ПРИРАЧНИК со наставни активности по термилошки предмети во настава по преведување и толкување / [уредници Милена Саздовска-Пигуловска, Солзица Поповска]. - Скопје : Филолошки факултет "Блаже Конески", 2021. - 93 стр. ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-234-078-4

а) Преведување и толкување -- Термилошки предмети -- Наставни методи -- Прирачници

COBISS.MK-ID 54802949

Прирачникот е објавен во рамките на научноистражувачкиот проект „Осовременување на методите и техниките во наставата по стручен јазик на интердисциплинарни студии по преведување и толкување“ финансиран од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Текстовите во прирачникот произлегуваат од работилницата „Методи на предавање терминологија во настава по преведување и/или толкување“ одржана во јуни 2021 година.

СОДРЖИНА

ЗА АВТОРИТЕ НА ПРИРАЧНИКОТ.....	5
ВОВЕД.....	9
Милена Саздовска-Пигуловска	
ПРЕДАВАЊЕ И УЧЕЊЕ ТЕРМИНОЛОГИЈА НА АКАДЕМСКИ СТУДИИ ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И/ИЛИ ТОЛКУВАЊЕ	11
Емилија Бојковска, Емина Авдиќ	
ТЕРМИНОЛОГИЈАТА ОД ПРЕВЕДУВАЧКО-ТОЛКУВАЧКИ АСПЕКТ	19
ОПИС НА УСПЕШНИ НАСТАВНИ АКТИВНОСТИ ПО ТЕРМИНОЛОШКИ ПРЕДМЕТИ ВО НАСТАВА ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И/ИЛИ ТОЛКУВАЊЕ	39
Татјана Панова-Игњатовиќ	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ДИПЛОМАТСКАТА КОМУНИКАЦИЈА.....	41
Катарина Ѓурчевска-Атанасовска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ВО РАМКИТЕ НА ПРЕДМЕТОТ ПОДГОТОВКА ЗА ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ	45
Катарина Ѓурчевска-Атанасовска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ВО РАМКИТЕ НА ПРЕДМЕТОТ ДВОНАСОЧНО ТОЛКУВАЊЕ.....	48
Сања Гавриловска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ПОЛИТИЧКИТЕ НАУКИ	52
Сања Гавриловска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ПРАВОТО	55
Николче Мицкоски	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ И КОМУНИКАЦИСКИТЕ ТЕХНОЛОГИИ.....	58
Милена Саздовска-Пигуловска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ЕКОНОМИЈАТА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА	60
Мирјана Алексоска-Чкатроска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ЕКОНОМИЈАТА .	64
Солзица Поповска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА МЕДИЦИНАТА...	70
Даниела Димовска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ЕКОНОМИЈАТА .	73

Даниела Димовска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА МЕДИЦИНАТА... 76	
Ивана Трајаноска	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ДЕЛОВНА ТЕРМИНОЛОГИЈА 79	
Виолета Јанушева	
ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА..... 83	
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ 89	
Милена Саздовска Пигуловска, Солзица Поповска, Катарина Ѓурчевска Атанасовска, Сања Гавриловска	
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ И ИЗУЧУВАЊЕ ТЕРМИНОЛОГИЈА 91	

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЧАС ПО ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА ЕКОНОМИЈАТА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Предметот Стручна терминологија 3 (економија и Европска Унија) се изучува на Катедрата за преведување и толкување на англиски наставен јазик во петтиот семестар. Целта на овој предмет е запознавање на студентите со економски поими и термини, како и со поими и терминологија карактеристична за Европската Унија, стекнување теориски и практични знаења за разбирање стручна содржина и терминологија, односно стекнување вештини за преведување и толкување во оваа област.

Секоја наставна единица опфаќа актуелни теми и современи случувања, како што е глобалната финансиска криза, европската должничка криза, видови трговски друштва во ЕУ и во Република Северна Македонија, европски економски интеграции и слично. Притоа целта е студентите да ги развиваат сите вештини, односно се работат вежби преку кои студентите се оспособуваат за разбирање, пишување и комуникација во оваа стручна област. Вежбите се работат од интерната скрипта на предметниот наставник *Terminology for Translators and Interpreters in Economics and European Union*, како и од учебници за економско-финансиска терминологија од *Cambridge*.

Конкретната активност што ќе биде претставена подолу е **изработка на терминолошки бази на податоци во софтверската алатка „Мултитерм“**.

Цел на оваа наставна активност е:

- стекнување знаење: апликативна примена на претходно научени факти и податоци од студентите во нова ситуација;

- стекнување вештини: студентите развиваат дигитални вештини, покрај терминолошката поткомпетенција; и

- оформување став: оспособување на студентите да заземат став за важноста на терминолошките бази на податоци за нивната идна професија, кои треба да им послужат како појдовна основа и во иднина да ги надополнуваат тие бази со нови поими и термини кога повторно ќе преведуваат или ќе се подготвуваат да толкуваат во оваа област.

Софтверската алатка „Традос студио 2021“ ќе придонесе компјутерската лабораторија при Катедрата за преведување и толкување да прерасне во дигитална лабораторија, каде што студентите ќе ги развиваат и своите дигитални вештини. „Традос студио“ содржи и посебна алатка за уредување терминологија - „Мултитерм“, која овозможува внесување и организирање термини, кои се зачувуваат во терминолошки бази на податоци, и тоа на десктоп-компјутер или онлајн. За секој внесен термин во терминолошките бази на податоци може да се додаваат метаподатоци, како што е опис или дефиниција на термин, област, пример за употреба во контекст, синоними, преводни еквиваленти на повеќе јазици, извор за преводните еквиваленти, слика или видео и други полиња што корисникот може сам да ги определи.

Во однос на методологијата на работа при реализацијата на наставната активност се применува следново:

- комуникациски приод, кој се реализира преку претходна дискусија во врска со темата на истражување што ја задава наставникот и практични вежби во лабораторија во вид на тимска работа или самостојна задача; и

- примена на ресурси во процесот на предавање и учење (компјутер и интернет, софтверски алатки, библиографски ресурси, научни трудови, итн).

Детален опис на реализација на конкретната наставна активност на час по терминологија од областа на економијата и Европската Унија:

Фаза 1: Се почнува со вовед во темата што студентот самостојно ја избира или ја добива од наставникот. Откога студентите ќе се запознаат со темата, преминуваат на истражување материјали за изработка на термилошки поимник во дигитален формат со помош на „Мултитерм“.

Фаза 2: Конкретната задача што им се задава на студентите опфаќа внесување и организирање најмалку 30 термини на избраната тема, кои се зачувуваат во термилошки бази на податоци во „Мултитерм“. За секој внесен термин, студентите во термилошките бази на податоци задолжително додаваат метаподатоци, како што е опис или дефиниција на термин, област, пример за употреба во контекст, преводни еквиваленти на повеќе јазици и извор за преводните еквиваленти. Дополнително, студентот може да внесе синоними, слика или видео и други полиња што може самостојно да ги додаде.

Фаза 3: Студентите ги испраќаат термилошките бази на податоци до предметниот наставник за да ги провери термините, а по добивањето повратна информација од наставникот, студентите ги прават потребните промени и потоа ги презентираат поимите и термините на час. Од клучно значење е по презентацијата сите студенти да се вклучат во дискусија на одредена тема со цел практично да ги употребуваат термините што ги истражувале. На крајот од семестарот наставникот ги спојува сите поимници во една заедничка термилошка база во „Мултитерм“, која потоа ја испраќа до целата група со цел студентите да ја користат понатаму и да ја надополнуваат со нови поими и термини во текот на студиите, па и по дипломирањето кога ќе почнат професионално да се занимаваат со преведување и толкување. Тоа им овозможува на студентите максимално да го искористат сето тоа што го сработиле на термилошките предмети и да добијат почетна термилошка основа во областа на економијата и Европската Унија.

Една од најголемите предности е што студентите може да работат колаборативно и истовремено со други колеги преку алатката *Language Cloud Terminology*, односно да работат на иста термилошка база на податоци во исто време, без да бидат присутни на иста физичка локација. Потоа термилошката база може да ја споделуваат со преостанатите студенти и со наставникот. Друга предноста на „Мултитерм“ е можноста за едноставно споделување терминологија со другите студенти во групата преку облак. Имено, термилошките бази на податоци може да се креираат и онлајн преку *MultiTerm Server* и *MultiTerm Online* кога е потребно повеќе студенти да уредуваат и да споделуваат терминологија додека работат на заеднички проект или задача. До нив се пристапува едноставно преку кој било интернет-пребарувач и овозможуваат групно споделување

онлајн-терминолошки бази на податоци, каде што на корисниците им се доделуваат привилегии, само да ги гледаат или да ги уредуваат термините.

„Мултитерм“ им овозможува на студентите и на професионалците да изберат не само на кој начин ќе работат туку кога и од каде сакаат да работат. Со оглед на тоа што не може сите терминолошки предмети да се одржуваат во истата компјутерска лабораторија, студентите може да работат на демо-верзии на своите сопствени компјутери, со што нема потреба да бидат физички присутни во компјутерската лабораторија. Тоа значи повеќе студенти може да работат истовремено во истата терминолошка база, но од разни физички локации.

Фаза 4: Опфаќа примена на резултатите и во други ситуации, односно „Мултитерм“ се поврзува со алатката за преведување во „Традос студио 2021“, што значи дека кога ќе преведуваат со „Традос“ на часовите по преведување во четврта година, студентите ќе може да ги користат истите терминолошки бази на податоци што ги изработиле на терминолошките предмети, со што ќе добијат веќе проверени преводни еквиваленти. Целта е студентите да креираат сопствени терминолошки бази на податоци, што може да ги користат во иднина со оглед на тоа што податоците во „Мултитерм“ не може да се изгубат бидејќи може да се снимат во облак и потоа да се менуваат и подобруваат кога ќе биде потребно да ги користат во иднина со терминологија во истата област, односно терминолошките бази на податоци остануваат за цел живот.

На овој предмет до моментот на објавување на публикацијата се применуваше сумативно оценување на студентите, односно оценката претставува збир на поени од повеќе делови. По положување на завршниот испит (70 поени) со најмалку 60 %, се додаваат поените од посебна вежба за слушање на испитот (10 поени), домашни задачи (10 поени) и проектна задача, што опфаќа изработка на терминолошки поимник (10 поени).

Постои голем простор за подобрување на наставата по овој и по преостанатите терминолошки предмети во иднина. Прво, потребно е напуштање на стариот начин на изготвување терминолошки поимници во „Ворд“ и „Ексел“ и нивно традиционално споделување, односно потребно е усогласено на сите јазични групи да се премине кон изработка на терминолошки поимници во дигитален формат со помош на алатката „Мултитерм“. Терминолошките бази на податоци во „Мултитерм“ не може да се изгубат бидејќи може да се снимат во облак и потоа да се менуваат и подобруваат кога ќе биде потребно да ги користат студентите во иднина со терминологија во истата област, односно тие остануваат за цел живот.

Вториот недостиг што може да се издвои кај терминолошките предмети е тоа што иако некои од студентите се свесни за предностите на софтверските алатки, тие се недоволно користени во практиката, а тоа делумно се должи и на фактот што не се доволно застапени на додипломските студии. Затоа, потребно е да се стимулираат студентите, а особено наставниците по терминолошките предмети е потребно да ги истакнат предностите на алатките како „Мултитерм“, со цел да се мотивираат студентите да ги користат и на часовите и надвор од нив и тоа да им премине во практика и по дипломирањето, односно да се истакнат придобивките од разни софтверски алатки за нивната идна професија како преведувач и толкувач.

Трето, потребна е промена во начинот на оценување, односно потребно е да се воведат редовни тестови за да се провери колку студентите ја совладуваат терминологијата што ја изучуваат. Тоа ќе му овозможи увид на наставникот во ефикасноста на методите на работа што ги применува во текот на семестарот и би се избегнало т.н. кампањско учење од студентите непосредно пред испитот. Затоа се препорачува напуштање на сумативното оценување преку завршен испит и целосен премин кон формативно оценување преку квизови, кратки тестови и слично, преку кои наставникот врши континуирана процена на разбирањето на учениците и на напредокот за време на часовите.

Милена Саздовска Пигуловска
Солзица Поповска
Катарина Ѓурчевска Атанасовска
Сања Гавриловска

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ И ИЗУЧУВАЊЕ ТЕРМИНОЛОГИЈА

Во рамките на научноистражувачкиот проект се одржа онлајн работилница за „Методи на предавање терминологија во настава по преведување и/или толкување“ во јуни 2021 година на којашто наставниците коишто одржуваат настава по предмети по терминологија на Катедрата за преведување и толкување на Филолошкиот факултет во Скопје разменија искуства со наставниците од други катедри и универзитети кадешто постојат преведувачки насоки со предмети по терминологија. Работилницата претставуваше можност за дискусија за сите важни аспекти на наставата по термилошките предмети, а особено за областите коишто треба да се подобрат во иднина. По споделените искуства, учесниците на работилницата дојдоа до одредени заклучоци и дадоа препораки во врска со најсоодветниот начин за организирање настава по терминологија во иднина. Целта на проектот е да се обезбедат конкретни препораки и насоки за наставниците во оваа област, како и да се подобри сегашната настава по термилошките предмети.

По изнесените искуства за време на работилницата, горенаведените членови на проектниот тим може да ги издвојат следниве конкретни заклучоци и препораки за академскиот кадар на сите факултети на коишто се изучуваат термилошки предмети на настава по преведување и/или толкување:

- Потребно е да се обезбеди соодветен фонд на часови по терминологија, односно да се зголеми сегашниот фонд на часови по овие предмети. На одредени факултети овие предмети се застапени со само два часа неделно што е премалку за стекнување соодветна термилошка (под)компетенција;

- Во однос на методите на предавање терминологија, како најприменлив се покажува моделот што опфаќа учење преку истражување (Learning through Discovery model), кадешто наставникот ја насочува работата на студентите преку наставни активности што им овозможуваат на студентите да учат преку самостојно истражување;

- Комуникациски приод, којшто се реализира преку активно вклучување на студентите во процесот на учење и истражување терминологија, поттикнува самостојно учење и поголема мотивираност;

- Потребна е примена на методи и наставни активности коишто поттикнуваат автономност, односно поголема самостојност на студентите во процесот на учење и истражување терминологија и за таа цел се препорачува примена на определени техники и активности, како што се интерактивна работа на часовите, симулации и проекти, професионална пракса, задавање термилошки проблеми, дискусија на претходно зададени материјали за читање, итн.;

- Главна цел е применетите методи и наставни активности на термилошките предмети да ги оспособат студентите за самостојно решавање термилошки проблеми со кои се среќаваат во процесот на преведување или толкување, односно со кои би се среќавале во иднина во професионалната практика. Притоа е важно секогаш да се има

предвид концептот на термилошка работа ориентирана кон преводот (translation-oriented terminology);

- Неопходно е вклучување современи онлајн термилошки ресурси (бази на податоци) во наставата преку кои студентите самостојно ќе истражуваат нови поими во определна област и ќе бидат во тек со најновите случувања во различни актуелни области со голема практична примена, како што се правото, економијата, дипломатијата, Европската Унија, образованието, животната средина, медицината, информатичките и комуникациските технологии, итн. Целта е студентите да продолжат да ги користат дигиталните ресурси и по дипломирањето;

- Мотивираноста на студентите за самостојно истражување терминологија може да се зголеми само преку нивно активно вклучување во иновативни практични активности, како на пример изучување терминологија преку професионална пракса;

- Неопходна е примена на технологија со цел да се овозможи колаборативно учење и интерактивно учество на студентите на часовите (без разлика дали следат настава со физичко присуство или онлајн настава). Студентите треба повеќе заеднички да работат и да истражуваат и во групи надвор од наставата и да се создаде можност за дискусии, форуми и размена на искуства меѓу студентите. На тој начин значително се зголемува мотивираноста на студентите за истражување и изучување терминологија, како и за совладување терминологија;

- Неопходно е напуштање на стариот начин на изготвување термилошки поимници во Ворд и Ексел формат и на стариот начин на нивно традиционално споделување, односно потребно е усогласено на сите јазични групи да се премине кон изработка на термилошки поимници во дигитален формат со помош на алатката Мултитерм. Термилошките бази на податоци во Мултитерм не можат да се изгубат бидејќи може да се изработуваат и онлајн, односно да се снимат во облак и потоа да се менуваат и подобруваат кога ќе биде потребно да ги користат студентите во иднина тогаш кога ќе им биде потребна терминологија во иста област, односно тие остануваат засекогаш. Во услови кога не е достапен Мултитерм, алтернативна алатка претставува Мултитерм онлајн;

- Во наставата е неопходна поголема застапеност на софтверски апликации за уредување и истражување терминологија. Наставниците по термилошките предмети е потребно да ги истакнуваат предностите на алатки како Мултитерм со цел да се мотивираат студентите да ги користат на часовите и надвор од часовите со цел тоа да им премине во практика и по дипломирањето, односно да се истакнат придобивките од различни софтверски алатки за нивната идна професија како преведувач и толкувач;

- Примената на технологија во наставата е од клучно значење за сите студенти коишто изучуваат терминологија. На ниво на катедра или факултет, неопходно е да се создаде можност за повеќејазична централизирана база на стручни термини којашто постојано ќе се надополнува и надградува од самите студенти, но со претходна проверка и одобрување од наставникот. Тоа би претставувало огромна придобивка за сите сегашни и идни студенти коишто истражуваат во определена област;

- Неопходна е промена во начинот на оценување, односно потребно е да се воведат редовни тестови за континуирано да се проверува колку студентите ја совладуваат терминологијата што ја изучуваат. Тоа ќе му овозможи увид на наставникот во ефикасноста на методите на работа што ги применува во текот на семестарот и би се избегнало т.н. „кампањско учење“ од студентите непосредно пред испитот. Затоа се

препорачува напуштање на сумативното оценување преку завршен испит и целосен премин кон формативно оценување преку квизови, кратки тестови и слично, преку коишто наставникот врши континуирана проценка на разбирањето на учениците и на напредокот за време на часовите.

За крај треба да се истакне дека во согласност со европското искуство и наставните програми на реномирани европски универзитети, терминологијата претставува еден од столбовите на студиите по преведување и толкување, како и основен инструмент за работа на секој стручен преведувач и толкувач со цел остварување комуникација во определена стручна област и дискурс. Терминолошката (под)компетенција е од клучно значење за профилот преведувач, односно толкувач во согласност со меѓународните и европските стандарди и неопходно е да биде соодветно развиена уште за време на додипломските студии. Стекнатите вештини преку терминолошките предмети треба да им користат на студентите и по дипломирањето, односно во нивната идна професија како преведувач или толкувач или сродни професии.

